

das - Comte l'Arnau», MilàF, *Romllo*. (78.67). El B. de Maldà s'hi atenia encara la major part de les vegades: «lo serau començà, no sé si a *nou hores*»; «havent arribat amb son cotxe cerca de 4 *hores*, la Sra. M. C.»; «l'oració de l'avemaria, per ser *dotze hores*»; «fins a 10 *hores* tocades»; «havent arribat --- a *dotze hores* tocades». ⁴ Apleguem-hi la cançoneta infantil per a comptar amb els dits de les mans: «Cunillets, amagadets, / que la llebra va ' caçar, / nit i dia, n. i dia, / fica foc a l'abadia, / fica foc al forn: / *k* quantz *óres* són?», Arcavell, 1936.

En el Ross. es manté la fórmula antiga: «dinaven allà fins a 4 *hores* de tardas», Corsaví; «ja és un *óra*», StHipòlit de la S. (1960); i veg. els testimonis citats (a la n. 2) de Saisset. Ho tenim ancorat en la toponímia sobretot: «Roc de les Sis *óras*», Cases de Pena (1960), «Torre d'*unz' óras*», Banyuls de la M., segurament perquè és l'hora que allà hi toca el sol. I hi degué haver hagut un ús així a l'extrem Sud (Marina d'Alacant), potser ja incomprès avui i per això posteriorment alterat: a Finestrat, anomenaven un barranc «Racó de les *Nou-Hores*», com ho diuen encara els més vells (i així ho posa el mapa cadastral, 02 × 449), però els altres diuen *Racó de les Hores*. A Osونا, a S. M. de Sobremunt (1964), «El Camp de l' *óra*» ²⁵ no sé si ve d'això (< *Camp d'Una hora*) o perquè sigui una hora lluny de la parroquial.

El compte antic encara es manté no sols al Ross. sinó en el Pall. Superior: «És un *óra*», Areu, Farrera; «de déu *óres* a ---» 'de les deu a ---' (Farrera); també ³⁰ en el llenguadocià de Vingrau (N. del Ross.) (*sún trez úras* (1960). I a tot el Nord del Princ. anomenen *fer deu hores* la petita col·locació que prenen a les deu del matí (després de l'esmorzar): no sols a Farrera i la Vall Ferrera (Tor, Areu), 1932-3, sinó també cap a ³⁵ Vic (1925) i a Àger (Porcioles). Sembla que en alguna part de la Garrotxa inverteixen els termes: «a l'hora del dinar, desaparegué per llarguíssima estona, y al reparèixer, a l'*hora de dues*, va semblar-me que s'havia pulit una miqueta», MrnVayreda (*Puny*, VII, p. 128, ⁴⁰ 4, 103). A l'Alt Aragó, almenys avui, se sent a la manera moderna, a las *ónbe*, Bielsa (1965).

Hora es pren sovint per 'temps atmosfèric', en frases com *fer bon' hora*, *fer mal' hora*, que se senten a molts llocs (no les recordo, però, de Barcelona). Sobretot aquella, amb el matís de 'temperatura agradable, temps placèvol (sense calor ni fred)', se sent en ambients rurals a quasi tot el territori de la llengua. Precisament és condició essencial que no faci gens de vent: no hi ha, doncs, ni pretext per creure que es ⁵⁰ tracti d'un «fòssil» del ll. AURA 'vent (més aviat huracanat que zèfir)', com van dir Barnils i Griera (sense perdre's la molèstia de donar-ne ni un començ de prova); en realitat això no era ni original, car és el que deia S. Covarrubias en el seu dicc., famós per les ⁵⁵ seves detestables etimologies (tan deshonestes com errònies), en obsequi de les quals va inventar una munió d'accs. i variants merament suposades; però tampoc en castellà, on amb aquest valor s'ha usat el dim. *hori(e)lla*: «después de las muchas lluvias viene bue-

na orilla», Juan Ruiz, 796; com ens testifica el granadí Américo Castro l'andal. *hacer buena orilla* només significa 'el tiempo bueno que sucede a la mala orilla': «tiempo lluvioso y ventoso»; en Berceo «movióse la tempesta: una *oriella* brava» (*Milagros*, 591), *oriella brava* significa simplement 'mal temps' en abstracte (*Lengua, Enseñanza y Lit.*, p. 74).

Aquella frase l'he sentida sovint a gent del Maresme (molts cops, Pineda 1968) i a d'altres indrets del Princ. (cap a Vic, crec etc.). Potser enlloc és tan usual com a la zona Morella-Maestr.: «Fa *bon' óra*» 'fa bona temperatura' anotat a Benassal i a Vistabella (1935); «quina *mal' óra* que fa», «quina *bon' hora*», molt repetidament a Morella (1961); la primavera del mateix any em deien a Portell: «tot l'hivern va fer *bon' hora*, i ara fa *mala hora*», «fa dies que no havie fet tan *bon' óra* com este matí», Canet lo Roig, i id. en altres pobles del B. Maestrat; «també farà *bon' hora* hui» m'ho digueren en llevar-me a Bellestar (1961), disposat a recórrer aquelles grans muntanyes, per animar-me. Carles Salvador, que era el mestre de Benassal, dóna la frase «després de granisar s'asserena l'*hora*» (*Ortografia Val.*, 61).

Salta a la vista que en tot això no hi ha res de AURA. En canvi és un fet que el gr. *ώρα* (que significava entre altres coses 'cada una de les quatre estacions' i en particular la primavera: *ὥρη* a l'Odissea ja vol dir 'per primavera') diversos clàssics l'usen per a 'temperatura atmosfèrica' (Heròdot, Xenofont, Plató); també per a Horaci *verni temporis hora* és el temps primaveral.

Deixant de banda la massa dels fets fraseològics. *De bona hora* es digué antigament, com en francès, per expressar la idea de 'dejorn', 'a les primeres hores' (relativament), 'aviat dins el dia' (no confós amb *aviat*): «hoir missa lo dichmenge, que-y deurie anar de bon *hora*», StVicentF (*Serm.* II, 137.23); és el que exemplifiquen el *DTO*. i (amb molts exemples) Lacav; després, en català, això s'ha abreuïat en *d'hora* (com ho posa ja Belv.); eventualment s'estén a una determinació relativa de temps, dins una unitat més (o molt més) gran que un dia: «aquest any han començat *d'hora*», JRuyra (*La Parada*, 13); també es troba *d'horra* en la ploma dels mallorquins (Ma. A. Salvà). I la locució corresponent hagué de ser ja molt antiga en llengua d'oc, car allí s'ha abreuïat diversament segons els dialectes.

Se li assembla a *bon' ora*, usat per alguns trobadors, però des d'antic apareix, en part, contret en *abora* (i en algun altre *aboreta*, PDPF): «ieu là voil esser plus viatz / que sia la messa moguda / ni gaire de la gent venguda. / —Sén<h>er, *abora* lai serem: / eu e vós e-l cor intrarem / ---», *Flamenc* (v. 2394); avui llem. *debouro*, llgd. *d'a bouno ouro*, però l'abreuïament del tipus català, *d'ouro*, pertany al provençal mistralenc: «noun es lou tout de courre fort, fau parti *d'ouro*», proverbi de Mistral (TdF II, 447b23), i a gran part del gascó: en particular l'aranès, on no solament es diu *dúra* avui, sinó que hi deu ser antic, puix que allà n'han derivat un adjectiu *duriéu*,